

56-OSOK GYERMEKEI AMERIKÁBAN

Élettörténeti perspektíva a második generáció társadalmi beilleszkedéséről

Absztrakt

A tanulmány egy nagyobb ívű 56-os élettörténeti kutatás részfeldolgozása. Három második generációs élettörténet elemzésére került sor, amelyekben három különböző szülőkről való leválási mintát láthattunk. A szülőkkel való leválás/szakítás sok traumával és krízissel járt, mind a szülők, mind a gyerekek részéről. Az elemzésből kiderült, hogy a szülőktől való drasztikus elszakadás (még ha időszakos volt is) a gyerekek társadalmi beilleszkedésének feltételeként fogható fel. Az, hogy a szülők mindent megtettek gyermekeik nevelése érdekében, kevésnek bizonyult, mert ők csak az otthonról hozott kulturális minták alapján tudtak gondolkodni a gyermeknevelésről, ami az új társadalmi közegben a leglelkiesmeretesebb, legáldozatosabb szülői viselkedés esetén is törésekhez vezetett. Az 56-os második nemzedékre várt az a feladat, hogy a szülők generációja és kultúrája közötti különbségeket áthidalja, még akkor is, ha ezt a tőlük való elszakadással tudták elérni.

Abstract

This study is an elaboration of a wide research of biographies of 1956 Hungarians. Three biographies of the second generation of 1956 Hungarians were analyzed which offer us a glimpse of three different patterns of separation from parents. Separating from parents caused a great trauma and crisis to both parents and children of 1956 Hungarians. Based on this scrutiny it can be claimed that the drastic split from one's parents (even if it was only temporary) was one of the conditions of the child's social integration. Even if the parents did everything in their power to provide the best upbringing to their children, it could not be enough for a smooth integration since the parents only had their cultural examples of nurture brought from home. It was the task of the second generation of 1956 Hungarians to overcome the differences between their parents' generation and culture and their own/new life and own/new culture. This dissertation's aim was to present the ways and methods of these struggles.

Bevezető gondolatok

Az 56-os amerikai magyarokról – a hazai társadalomtudományi kutatásokra támaszkodva – általánossá vált az a nézet, miszerint az első generáció sikeresen beilleszkedett a társadalomba s gyermekeik pedig elindultak az asszimiláció útján.¹⁰⁵ A tanulmányban az 56-osok második generációjának társadalmi beilleszkedéséről lesz szó,¹⁰⁶ különösen a vándorlástörténeteikről és az ebben megjelenő szülő-gyerek kapcsolatokról, amellyel némileg árnyalom az előbbi sommás nézetet.

Az Amerikába emigrált 56-osok elhagyták kibocsájtó közegüket, óhazájukat. Ez azt jelentette, hogy az a személy, aki kivándorolt, maga mögött hagyta szűkebb-tágabb rokonságát, szomszédságát, azt a kulturális közeget, amelybe beleszületett. Az új hazában nem működtek az óhazából hozott kulturális minták már az első generáció számára sem, hát még gyermekeik, a második generáció életében. A szülők el voltak foglalva saját helykeresésükkel, s ezzel együtt családjuk új egzisztenciájának megteremtésével. Mindez munkahelyek, lakóhelyek, foglalkozások sűrű változtatásával járt együtt. S mire úgy érezhették, hogy elérték céljaikat, addigra gyermekeik többnyire felnőtté váltak. Az új hazában a szülők újraszocializálódtak, s közben saját gyermekeiket is be kellett vezetniük egy számukra ismeretlen világba. Kérdés, hogy milyen referencia-pontokat tudtak nyújtani a szülők ilyen esetekben gyermekeik számára?

Nyilván nagyon sok tényezőtől függött e folyamat kimenetele. Fontos volt az új hazában a szülők nyelvtanulásának gyorsasága, a munkaerőpiacon való elhelyezkedése, személyes kvalitásuk, iskolai végzettségük, továbbá, volt-e kint élő segítő rokoni kapcsolatuk vagy sem? Mennyire éltek közel vagy távol a magyar diaszpórától, stb.? Mindezek együttes eredőjének eredménye lett az első és a második generáció társadalmi beilleszkedése. Jelen tanulmányban nem vállalkozhatok mind-

105 Az állítás első feléről lásd Fejős 2002; Gyáni 2002; Melegh 2007; Bögre 2014.

106 A kutatást támogatta a Fulbright Scholar in Resident 2011/2012-es program, Hungarian Community Church of Georgia.

ezen tényezők részletes bemutatására, csak arra van lehetőségem, hogy elemezzem a szülő-gyerek kapcsolatok jelentéseit a gyerekek beilleszkedése szempontjából.

Három második generációs élettörténetet elemzek a főbb kérdéseim megválaszolására. Az elemzéshez elsőként összefoglalom a három interjúalany biográfiáját, amiből látható lesz a megkérdezettek önképe a kutató értelmezésében (Kovács – Vajda 2007). Ezt követően értelmezem az egyes élettörténetekben a jellegzetes szülő-gyerek kapcsolatokat, majd összefoglalásként beszélek a szövegek „framework storyjáról” (Gyáni 2002).

Élettörténeti perspektíva és a „framework story”

A tanulmányban oral history élettörténeteket használok fel, mert az ezekben elmesélt történetek bemutatják az egyén önképét is a vele zajlott történelmi eseményekkel együtt.¹⁰⁷ Az élettörténetekben a mesélő olyan történeteket válogat össze, amelyek megfelelnek annak az értelmezési sémának, amit ma (itt és most) önmagáról gondol a személy. Tényeket és értelmezéseket tartalmaznak a történetek, de a hangsúlyt az adja, hogyan látja önmagát a beszélő (Pataki 2001; László 2002; Kovács – Vajda 2007; Melegh 2007). Azokat az emlékeket válogatja össze, (vagy arra emlékezik), amelyek összecsengnek az önmagáról vallott felfogásával.

Ezen a ponton szokott felmerülni a „tényleg így történt”, vagy „csak utólag magyarázzuk így az eseményeket” kérdése. Legtöbbször megtörténtek velünk azok a dolgok, amelyekről beszélünk, de az is igaz, hogy a velünk történt eseményeknek csak egy-két aspektusát tudjuk elmesélni, a mindenkori jelenünk perspektívájából. Látnunk kell tehát, hogy mindkét állításban van valami, s az élettörténetekben nehezen tudjuk a kettőt szétválasztani egymástól (Bertaux 2005). Daniel Bertaux, francia szociológus élettörténeti iskolájának szemléletét követem annyiban, amennyiben az alanyok által elmesélt élettörténeti eseményeket tényeknek fogadom el, s azok értelmezését a kérdéseim segít-

ségével elemzem.¹⁰⁸ Ugyanakkor hasznosítottam Gabriele Rosenthal német szociológus szemléletét is, amikor arra törekedtem, hogy megvizsgáljam interjúalanyom nézőpontját, s azt kiegészítsem a sajátommal. Így rámutattam arra, hogy ugyanazt az eseményt többféleképpen is lehet látni (Rosenthal 2005; Rosenthal 2013; Kovács – Vajda 2007).

Mint minden történetnek, ezeknek a szövegeknek is van egy kerete, amely az elbeszélt részletek háttérét adja. Az elmesélt cselekvések mögött rejlő keretet másképpen „*framework story-nak*” nevezzük (Gyáni 2002:138). A „framework story” a „felelős” az élményanyagok összeválogatásáért, az irányítja szelekcióinkat. Az, hogy mit mesélünk az életünk-ről, nagyrészt függ a mesélő (alany) önértelmezésétől, s attól, hogyan ítéli meg a vele szemben támasztott elvárásokat (Kónya 2002:152). Nyilván sok minden történik egy emberrel, ami nem illeszthető a kerettörténetbe, s ilyenkor szelektálnia kell az emlékezőnek. Kérdés, milyen szülő-gyerek kapcsolatokról számoltak be a megkérdezettek, s hogyan értelmezhetjük azokat? Illetve: milyen „framework story” állt a második generációs amerikai magyarok emlékezete mögött?

A kutatás háttere

2011-ben a „Hungarian Community Church of Georgia” vezetői megemlékezést szerveztek a magyar forradalom 55. évfordulója alkalmából. A Georgiában élő '56-os magyar menekülteket „a szabadságharc hősei” díjjal tüntették ki. Ekkor merült fel bennük, hogy az ünnepeltek történeteit nem kellene veszni hagyni, össze kellene azokat gyűjteni. 2011/12-ben ösztöndíjként Geogiában tartózkodtam, s a magyar közösség vezetőivel kötött ismeretségem révén tudomásomra jutott ez a terv.¹⁰⁹ Örömmel vállalkoztam az élettörténe-

108 Az elemzésemben szétválasztottam a biográfiát (életutat) és a narratívát (élettörténetet). A biográfiát inkább úgy fogtam fel, mint ami megtörtént az alany-nal, a narratívát pedig olyan elbeszélésnek, amelyből kiderülhet, hogyan értelmezi az alany a vele történt eseményeket. Ezzel a szétválasztással Vajda Júlia jóvoltából találkoztam először G. Rosenthalnál, azonban elemzési technikámban eltértek mindkettőjüktől.

109 2011/2012-es Fulbright Scholar-in-Residence Program keretében egy évet tölthettem Amerikában. A tanulmány alapját képező élettörténeti interjúk ekkor készültek a „Hungarian Community Church of Georgia” támogatásának köszönhetően.

107 A biográfia, az *oral history* kérdéseire itt nem térek ki, azt például legutóbb részletesen tárgyalja nagyívű monográfiájában Kövér 2014.

ti interjúk elkészítésére, mivel nagyon érdekelt e csoport életútja. Az elhatározást tett követte, a „church” vezetője listát készített a lehetséges interjúalanyok névsoráról, összesen 13 személy neve merült fel. Ezzel elkezdődhetett a kutatás szervezése, az interjúk elkészítése, amely 2012. március-júliusáig tartott.

A megkérdezettek köre részben homogénnek, részben differenciálnak mondható. A csoport homogenitását az adta, hogy mindannyian kapcsolatban álltak a georgiai magyarok klubjával, a „magyar church-el”. Másfelől azonban differenciált is volt ez a csoport. A megkérdezett tizenhárom fő közül ugyanis tízen tartoztak az „igazi” első generációs menekültek közé, azok, akik fiatal felnőttként hagyták el Magyarországot. Az ő családi és iskolai szocializációjuk Magyarországon zajlott.¹¹⁰ A fennmaradó három személyt már második generációnak tekintem, mert ők öt és hat évesen kerültek Amerikába, illetve az egyik interjúalany ott született. Mivel a második generációról sokkal kevesebbet tudunk, mint az elsőről, ezért ez utóbbi három személy társadalmi beilleszkedéséről szól e tanulmány.¹¹¹

56-os amerikai magyarok gyermekeinek biográfiája és narratívái¹¹²

Steve biográfiája

Steve 1950-ben született Budapesten. Édesapja a II. világháborúban katonatiszt volt, aki a családi legenda szerint 17 orosz katonát lőtt le. Ezért megkapta Magyarország hőse címet, s a vaskereszt tulajdonosa lett. Steve-nek volt egy hét évvel idősebb testvére, akit Sanyikának hívtak. Az apa számára kezelhetetlennek bizonyult idősebb gyermeke, s amikor rosszul viselkedett, akkor azt durva veréssel torolta meg. A verés és a veszekedés sűrűn előfordult gyermekkorukban.

Interjúalanyom nem tudta, hogy apja konkrétan dolgozott-e a háború után vagy sem; arra emlékezett csak, hogy motorbiciklijével a vidéket járta, s fekete-fehér képeket vásárolt fel, amelyeket átfestve eladott. A család a háború előtt egy trafik tulajdonosa volt, az államosítás után az édesanya ott dolgozott alkalmazottként.

110 Az első generáció élettörténeteit egy másik tanulmányban dolgoztam fel (Bögre 2017).

111 A Magyarországon maradt bebörtönzött 56-osok gyermekeiről lásd. Kőrösi Zs. – Molnár A. 2000.

112 A történetekben szereplő neveket, évszámokat, helyszíneket megváltoztattam az anonimitás céljából.

Sanyika 13 évesen részt vett a forradalomban. A Rádiónál fegyverrel harcolt idősebb barátaival. Steve nagyon keveset tudott minderről, csak abban volt biztos, hogy testvére egyszer csak eltűnt, s hónapok múlva a Vöröskereszt közvetítésével értesítették őket, hogy már Németországban van. Az édesanya azonnal elkezdte szervezni a család menekülését, s valamikor 1956. december végén, január elején elhagyták az országot. Németországba érkeztek, ahol megtudták, Sanyika Amerikába ment. Erre a család is oda kért menedékjogot. New Jersey-ben találkoztak végre az eltűnt testvérral. Sanyika inkább meglepődött, mintsem örült annak, hogy szülei és testvére utána mentek. New Yorkot jelölték meg letelepedésük célállomásaként, de helyismeret hiányában nem tették hozzá, hogy a városba, vagy az államba mennének-e. Így New York állam Albany városába vitték őket.

Albany egyik egyházközségtől lakást, ruhákat kapott a család, az apának munkát ajánlottak egy építkezésen. Tervrajzokat kellett volna készítenie, amihez azonban nem értett, ezért más munka után kellett néznie. Először takarítói munkát vállaltak a szülők, s ebből jött az ötlet egy takarító vállalat felépítésére. A családban mindenkinek ott kellett dolgozni, szülőknek, gyerekeknek egyaránt. A legjobb időszakukban még 500 főnek is tudtak munkát adni. Nagyon sokat dolgoztak és nagyon jól kerestek mindezzel.

Sanyika nem sokáig maradt azonban velük, folyamatosan lázadt, s amikor otthon volt, rendszeres volt a veszekedés az apa és az idősebb fiú között. Az utóbbi többször elszökött otthonról, s amikor megjelent, folytatódott a veszekedés. Keveset lehet arról tudni, hogy hol járt, amikor elszökött, de Steve beszélt arról, hogy a hatóságok autólopás miatt is keresték bátyját. Végül állami gondozásba került, majd onnan visszatért hozzájuk, de 18 éves kora után ismét elhagyta családját. Elment Alaszkába dolgozni, majd visszatért ismét Albany-ba, de már egy magyar lánnyal, akit időközben feleségül vett. Sanyika azonban újból elment. Először Californiába, majd onnan kislányukkal együtt Las Vegasba érkeztek, ahol nyitottak egy fényképezőgép-javító üzletet. Itt halt meg 23 évesen, heroin-túladagolásban.

Mindeközben Steve szüleivel fokozatosan építette a takarító vállalatot. Mire tíz éves lett, már saját cégük volt, ahol minden este együtt kellett dolgoznia szüleivel. Az élete csak a munkáról és a munkáról szólt, semmi sport, semmi egyéb – mondta. Először csak takarított, majd szervezőként is besegít

tett, felvette az embereket, kijelölte a munkájukat. Elmondása szerint ő jobban beszélt apjánál angolul, ezért inkább ő tárgyalt az emberekkel. Steve szerint szülei törték az angolt, s az apa nem tudott az emberekkel tárgyalni, durva volt a beszédmódja.

18 éves korában már nős volt, s ebből a házasságából született két gyermeke. Hamarosan Steve kapcsolata is megromlott apjával, s 19 évesen ő is otthagya szüleit. A szülők könyörgésére visszatért a családjával együtt hozzájuk, azonban továbbra sem tudott az apával együttműködni, s 21 évesen végleg megszakított minden kapcsolatot a szüleiével. Egy év múlva első feleségétől is elvált.

Vállalkozásai nagyon jövedelmezőek voltak. Először egy takarító vállalatot szervezett meg, majd mikor felfuttatta, s emberei önállóan kezdtek dolgozni, ő egy reklámújság nyomtatásával próbálkozott. Hamarosan nagyon sikeres üzletember lett belőle. Másodjára is megnősült, s ebben a házasságában is született két gyermeke, azonban ez a házassága is válással végződött. Majd harmadszorra is megnősült, amelyben szintén két gyermeke született. Az előző házasságaiból született gyermekeivel sokáig semmiféle kapcsolatot nem tudott tartani, szülei és volt feleségei szerinte ellene nevelték a gyerekeket.

Harmadik feleségével Floridában élt, amikor a tőzsdén minden vagyonát elveszítette. Szerencséjére néhány ingósága megmaradt, s ebből Kentuckyban új életet kezdetett családjával. Korán ment nyugdíjba, de vállalkozó kedve megmaradt, s egy helyi újság kiadását szervezte éppen az interjúkészítés idején. Két legkisebb gyermeke velük élt, egyetemre jártak, s jó kapcsolatot ápoltak édesapjukkal. Az előző házasságaiban született gyerekekkel is próbált kapcsolatba kerülni, több-kevesebb sikerrel.

Édesanyja 1990-ben halt meg, s ekkor apja újranősült, a házában dolgozó vietnámi kertész nőt vette feleségül. Apa és fia már csak az apa élete végén találkozott egymással, aki akkor egy idősek otthonában élt. Az unokákkal együtt mentek látogatóba, s a nagypapa azt ígérte unokáinak, hogy vagyonát rájuk fogja hagyja. Nem tartotta be ígéretét, mindene második feleségére és a helyi templomi közösségre szállt.

A „soha vissza nem térés”, Steve narratívájában

Steve élettörténetében a két szülő közül az apáról beszélt többet, ezért az alábbiakban a vele

kapcsolatos szövegrészekből választok, s azokat elemzem:

– „*Otthon soha nem volt semmi jó. Nem tudom, hogy ezt jó-e mondani, de emlékszem, hogy volt, amikor pénz tűnt el az asztalról. Én nem vittem el, nem loptam vagy vittem el. Sanyika meg nem mondta, hogy ő vitte el. És apukám összekötötte a kezünket, és fölakasztott bennünket egy hinta kampójára. És akkor vert. Szóval nehéz volt. ... – (Téged is és Sanyikát is?) – Mind a kettőnket”.*

A magyarországi apát kíméletlennek látjuk ebben a történetben, aki az erkölcs nevében agresszív módon reagált a feltételezett lopásra. A gyerekek fizikai kiszolgáltatottsága fogalmazódott meg a nagyon agresszív apaképben. A következő idézet a határon történő átszökésről szól, ahol az apának egy másik arca jelent meg.

„*Az apukám adott egy csomó pénzt annak, aki megmutatta, hogy hol tudunk elszökni”.*

Megint megjelent a pénz, mintha Steve szerint apja és a pénz kérdése összefonódott volna. A második történetben azonban az apa is és a pénz is pozitív szerepben jelent meg. A családapa így mentette meg a családot.

Egy harmadik jelenetben már jelentős változáson ment keresztül a fiú is és a szülők is.

„*Juj, de szégyelltem magamat mindig, amikor mentünk boltba és magyarul beszéltek velem a szüleim. De szégyelltem magam, mindenki rám nézett. Mert abban az időben nem volt sok idegen arra”.*

Steve emlékei szerint szégyent érzett, úgy érezte, „illetlenül” viselkedtek az üzletben, s ezért a szülőket hibáztatta. Azt nem tudni, hogy mikor történt velük ilyen eset, feltehetően rendszeren, mert nem emelte ki Steve, hogy eleinte. A szülőket okolta a szégyenért, „ők beszéltek vele magyarul”, s az amerikaiakkal szemben megértő volt. Vajon mit jelent a „mindenki rám nézett” kép? Aligha értelmezhetette Steve az emberek tekintetét csodálkozásnak, vagy érdeklődésnek. Pedig az is beleférhetett volna egy ilyen helyzetbe, hogy jóindulatot feltételezzen a többiek felől. A szöveg azonban azt sejtette, hogy rosszállóan néztek rájuk – az ötvenes évek végén, a hatvanas évek elején mindez természetes is lehetett. Steve nézőpontja az, ami nem természetes. Ő a körülöttük lévőket mentette fel, nem pedig a szüleit. Eldöntötte, hogy a szégyenérzete jogos volt, s eldöntötte, hogy ki a hibás.

Az első és a harmadik jelenetben a kíméletlenség kapott szerepet. Az elsőben az apa volt kegyetlen a gyerekeihez, a másodikban pedig a fiú vált ellenségessé a szüleiével szemben. Steve-nek egyet-

len jó szava sem volt szülei védelmében, akik (gyermekük) Sanyika miatt vállalták szülőföldjük elhagyását, s idősebb fejjel tört angolsággal tudtak csak beszélni. Ilyen vagy ehhez hasonló gondolatokkal akár meg is védhette volna őket. Vajon miért így emlékezett?

Steve framework storyja szerint szakított szüleiével, s ennek jogosságát nem is kérdőjelezte meg a biográfiája szerint. Elment, mert édesapja nem engedte őt felnőni. A szakítást a következőképpen indokolta:

„A kontroll miatt hagytam őket ott. Hogy te azt csinálsz, amit én akarok, oda mész, ahova én mondom, amikor én mondom. Szóval a kontroll. Ez nem lehet a barátod, én nem szeretem, te nem mehetsz oda. És nagyon piszkálta, hogy nem tudott kontrolálni. Szóval, ahogy az üzlet építözött, ő nem tudott jól beszélni, én beszéltem mindenkivel, és ahogy én nőtem föl az üzletben, mindent tudtam, és én hire-oltam. Én mondtam, hogy megkapod a munkát. Én vettem föl az embereket. És az (üzlet) már olyan nagy volt, hogy volt supervisors, volt managers, szóval sok ember volt és alattam sokan voltak. Nekem gyorsan kellett fölőnni. És ahogy építettük az üzletet, mindig próbált apu engem – sokat tanultam tőle –, de mindig próbált, hogy ezt így kell csinálni, ezt oda rakd, ezt oda rakd, az embereken. Ezt a csapatot rakd ide, azt rakjad arra az épületre. Mondtam az nem lesz jó, nem jó, mert ezek jobbak lesznek itten. És mindig dirigált. Aztán mondtam, oké, én elmegyek. Akkor voltam úgy 18. Mert 18 évesen én már meg voltam esküdvé és volt egy baba”.

Steve-nek egyetlen egy pozitív gondolata volt apjáról ebben a részben. „Sokat tanultam tőle”. Ennek dacára apjának nem volt tekintélye előtte, már nem félt tőle, mint kisgyermekként, meg akart tőle szabadulni. Vajon miért lett ennyire terhes neki az apja? Miért értékelte fel annyira a saját szerepét a vállalatnál? Miért nem tudott megértőbben visszagondolni szüleire? Miért nem szólt semmit arról, hogy mit jelenthetett apjának Sanyika „halála”. Az is lehet, hogy Steve semmit sem vett észre abból, még utólag sem, hogy apjának is szüksége lett volna arra, hogy valahol, valakik becsüljék. Az is lehet, hogy az apa a saját önbecsülése megtartása miatt nem adta ki a kezéből a vállalat vezetését a kamasz fiának. Valahol neki is éreznie kellett saját fontosságát, hiszen rosszul beszélte a nyelvet, s nem tudott kijönni az emberekkel. Látható módon Steve nem tudott megbocsájtani szüleinek. Úgy érezhette, elvették tőle gyermekkorát, munkára kényszerítették, s feltehetően a szüleit, de még inkább apját okol-

hatta bátyja haláláért. A korán bekövetkezett és végleges szakítás mélyén feltehetően Sanyika halála is fontos szerepet kapott. A szövegek alapján felmerülő kérdésekre nincs pontos válasz. Ugyanakkor érezhető, hogy a történetek igazi drámája: az apa is és a fiú is megbecsülést várt volna el a másik féltől, de ezt nem tudták egymásnak megadni.

Charles biográfiája

Charles Budapesten született 1952-ben, második gyermekként. Édesapja műszaki egyetemet végzett, s gépészmérnökként vízierőművekkel foglalkozott. Édesanyja tanári pályára készült, férjhez menetele után azonban lemondott erről, s postai dolgozó lett, majd otthon maradt gyermekeivel. A szülők mindketten katolikusok voltak, vallásukat komolyan vették, aminek egyik jele a rendszeres templomba járásuk volt. Négy gyermekük közül kettő Magyarországon, kettő Amerikában született.

1956 decemberében hagyták el Magyarországot, amikor a határok éppen nyitva voltak. Emigrálásuk okát nagybátyja történetével magyarázta, aki Mosonmagyaróváron részt vett a forradalomban. Emiatt az ÁVÓ-sok letartóztatták. Először halálos, majd életfogytiglani büntetést kapott, amiből 16 évet le is kellett töltenie. Menekülésük másik okaként édesapja Amerika-„imádatát” említette Charles.

1957 márciusában kerültek New Jersey-be. Itt választhattak, merre szeretnének tovább menni. A szülőkre jellemző természetszeretet miatt a hegyes vidéket, Arkansas államot választották. Az első öt évük nagyon nehéz volt. A szülők nem beszéltek angolul, s ez visszavetette őket a munkavállalásban. Az anyagi gondok miatt egy kisváros gettó-részében béreltek kétszobás lakást, de ez is drágának bizonyult számukra. Átköltöztek egy nyugdíjas tanárnő lakásába, ahol egy szobát tudtak megfizetni.

Az első karácsonykor a helyi kisüzlet vezetője meglepte őket, amikor arról kaptak értesítést, hogy ők lettek a karácsonyi szerencsejáték nyertesei. Közülük senki nem vett részt szerencsejátékban, nem dobtak be sehova semmiféle cédulát, mégis nyertek. Ennek a boltnak Magyarországról elszármazott zsidó emberek voltak a tulajdonosai.

Édesapja egyetemi végzettségét elfogadta ugyan az amerikai állam, ám az őt foglalkoztató vállalat csak annyi fizetést adott neki, mint a középfokú végzettségűeknek. Ezt Charles az apa gyenge nyelvtudásával magyarázta. Ebből a fizetési kategóriából csak évek múlva került feljebb, amikor mérnöki újjátását elfogadtatta vállalatával, amit egy tudományos

folyóiratban is megjelentetett. Ekkor megemelkedett a családfő fizetése, s az önbizalma is. Egyből hozzáfogott új munkahely keresésébe, s vásároltak egy önálló lakást is.

A családfő folyamatosan keresett magának állást magasabb fizetés reményében. Végül a NASA-nál helyezkedett el, s emiatt 1962-ben a család átköltözött Alabama állam egyik városába. Az ürprogram keretében lendült fel az a város, sok külföldi betelepülésével. A család anyagi helyzete ekkor jelentős javuláson ment keresztül.

Az apa Amerikában egyre jobban elkezdett kötődni magyarságához, s kereste a magyar diaszpórával a kapcsolatot. Olyannyira, hogy egyszer el akartak költözni Clevelandba, ám a NASA-tól kapott állásajánlat fizetésemelést nem tartalmazott. Emiatt lemondtak a költözésről, maradt a távolsági kapcsolattartás, s az időnkénti találkozás a magyar közösségekkel. Így a család nyaranta eljárt a cleveland-i magyarok nyári cserkészáborába, illetve a magyar bálókra, találkozókra (Puskás 1996). Feltehetően ezeken az alkalmakon hallhattak a szülők Burg Kastle-ról,¹¹³ ahová elküldték két kisebb gyermeküket tanulni, s magyarságukat megőrizni. Az apa belemerült a munkájába, tagja volt templomuk énekkarának, illetve egy katolikus lovagrendnek, amely a külföldieket tömörítette. Igen elfoglaltnak bizonyult.

Míndeközben a szülőknek több gondjuk is akadt idősebb két gyermekükkel. Nővérének sok vitája támadt, amikor esténként nem ért haza a szülők által megadott időpontra. Charles-t is, a nővérét is pszichológushoz vitték szüleik, nem részletezett okok miatt. Charles úgy vélte, hogy apja ekkoriban bánhatta meg az Amerikába való kitelepülést, féltette gyermekei erkölcsi életét.

Charles a középiskola után egyetemre került 1971-ben. Az első év nyarán szülei nagy változást éreztek magatartásában. Egyetemistaként kollégiumban élt, s nagyon élvezte a szabadságot. Elkezdett rosszul tanulni, a második évben majdnem kibukott, s mindezen felül rászokott a kábítószerre. Az első év nyarán elment dolgozni Texasba, de nehéz volt a munka, s otthagya egy hét múlva. Hazament a szüleihez, ahol az apjának nem tetszett a fia magatartása, s kérte, hogy menjen el otthonról. Charles elköltözött nővéréhez, akivel jó életük lett. Életmódjuk az apa nemtetszését váltotta ki, s ezt közölte is velük.

113 Burg Kastle történetét lásd: <https://www.kastlalumni.eu/burg-kastl-1/iskol%C3%A1nk-r%C3%B6rt%C3%A9net/> (letöltés időpontja 2017-05-23.)

A fiú visszatért ősszel az egyetemre, s kábítószer-túladagolás miatt tudatösszeomlás szélére került. Amikor kijött ebből az állapotából, letette a szerek. Ezután érdeklődése a vallás felé fordult. Korábban is templomba járó ember volt, de azután még jobban, amikor ellátogatott egy vallásos eseményre, ahol megérezte, hogy „Isten szereti őt”. Megtérés élménye után fokozódott a vallásos eseményeken való részvétele, ám szülei ezt is túlzásnak találták.

Harmadévesként megnősült, s éppen nászúton volt feleségével, amikor édesapja betegségéről értesítették. Apja kórházba került agyvérzéssel. A hatvan éves férfi félig lebénult, s soha többet nem tudta elhagyni a kerekesszéket. A következő 17 évben felesége ápolására szorult. A családfő betegsége nagy változást hozott életükben. Újra szegények lettek annak ellenére, hogy a kormánytól, a lovagrendtől, illetve a helyi templomtól támogatást kaptak.

Charles befejezte az egyetemet, s egyetemi oktatóként helyezkedett el, majd doktori képzésre jelentkezett. Első házassága nem sikerült, majd egy másodikkal is próbálkozott, de annak is válás lett a vége. Mindkét házasságából született egy-egy gyermeke. Sem a fiával, sem a lányával nem tudott jó kapcsolatba kerülni.

„A büntudat”, Charles narratívájában

Charles történeteiben is meghatározóbb szerepet kapott az apával való kapcsolata, így tőle is az erről szóló részek meghatározó elemeit vizsgálom meg közelebbről.

„Már elég korán, 11 éves korban, 6. osztályban újságot hordtam. Éppen a mi utcánkon volt ez a lehetőség. De aztán elköltöztünk, mikor vettünk egy újabb házat. Ahhoz, hogy visszajárjak, egy nagyon forgalmas utcát kellett volna kereszteszteni. Közel a házunkhoz, volt egy újságnyomda. Édesapa elment hozzájuk, és mondta: kérem, adjatok nekünk 250 újságot, minden nap egy nyáron át, és én segítem a fiamat, hogy vigyen minden apartmanba. Mert azelőtt volt 10 előírva. Egy nyáron át minden reggel édesapám velem ment. 250-et bedobtunk. Ő vezette a kocsit. Csak hogy felkészítsen erre az új businessre. Hogy nekem legyen közelebb, hogy ne kelljen messze mennem, egy forgalmas utcát kereszteszteni a biciklivel. Lehet, hogy ez azzal is járt, hogy a régebbi újságot nem nagyon szerette. Mert az nem egyezett az elveivel. Ő akarta támogatni ezt az újabb újságot. Ezeket összehozta. Ilyen több szempontból”.

Charles hálája szólalt meg a történetben az apa felé, aki egész nyáron vele együtt hordta ki az új-

ságot. Mivel nem történt semmi utalás arra, hogy Charles ezt a munkát a tanév elkezdésekor is folytatta volna, arra lehet gondolni, hogy a „felkészítés erre a businessre” kijelentés a munkára való nevelést jelentette. Charles az újsághordás helyszínének váltásában az ő biztonságát szem előtt tartó apát nagyon kiemelte. Ugyanakkor mintha megfigyelkedett volna arról, hogy mégiscsak egy 11 éves gyerek nevében vállalta fel az apja a 250 darab újság kihordását, a korábbi 10 darab helyett. Vajon ki előtt akart bizonyítani a családfő? A környezete előtt, hogy az „idegenek” is tudnak dolgozni, vagy Charles-nak akarta megmutatni, hogyan kell majd neki a későbbiekben teljesíteni ahhoz, hogy elégedett legyen vele? Vagy azt akarta megtanítani a fiának, hogy vannak „ügyek”, ami mellé érdemes teljes emberként odaállni? Vajon ezek a szempontok miért maradtak ki Charles értelmezéséből? Charles egyetemi éveinek lázadó korszakáról az apja nézőpontjából beszélt, sajnálta akkori viselkedését. Vajon miért nem akarta megvédeni magát, miért nem érvelt amellet, hogy mi vezetett odáig, hogy kábítószerezett?

Tudjuk, Charles 1971–72-ben egyetemista lett, s ekkorra már nagyon rossz viszonyba került az apjával. 1973-ban pedig (21 évesen, alig, hogy nagykorúnak tekintették Amerikában) éppen megnősült, amikor apja tragikus hirtelenséggel lebénult. Vajon nem érezte-e Charles bűnösnek magát az apja lebetegedése miatt? Vagy éppen a büntudat az, ami miatt Charles az apa nézőpontjából meséli el a saját és a testvérei kamasztörténeteit?

„Azt hiszem, hogy édesapa megbánta, hogy kiköltöztünk Amerikába. Ez úgy 10 évvel később, amikor a Mary (a nővér) kamaszkorú lett. Érezte, (az apa) hogy az udvarlás más itt. A magyarban az udvarlás egy jó szó. Ami itt Amerikában van, az udvarlás – élettársat keresni. A végleges célpont az lenne, hogy egy férjet keresni. És sokszor nem az a cél, csak hogy találjon valakit...”

A hatvanas években, a két világháború között Magyarországon szocializálódott apának nem lehetett könnyű az Amerikában éppen zajló szexuális forradalommal, a kábítószert terjedésével szembenéznie. Az apa (gyermekei erkölcsi életével kapcsolatos) félelmei a következő történetben is megjelentek.

„– Nálunk duplán volt generációs gap. Említetem, hogy miért küldték Mónikát, Sándort (a két kisebb testvért) Burg Kastle-ba. Mert Mary, a nővérem szöke és helyes lány volt. A szülők mondták: itthon kell legyen éjjelre. – Volt fél egy is, mire hazajött. Nagy

vita volt akkor is, amikor egyszer kiszökött, kimászott a házból éjszakára. A szüleim nagyon féltek, hogy ez nem helyes, ez nem jó...”

Megoldást próbáltak keresni a nevelési tanácsadónál.

„Emlékszem egy időben mentünk tanácsadóhoz, azt hiszem velem is, Maryvel is. Velem csak egy pár-szor voltunk. Arra emlékszem, hogy úgy látszik, azt a tanácsot adták édesapámnak, hogy ez jó tanács vagy sem, nem tudom, hogy egy pár év múlva Mary majd felnő, elmegy egyetemre, kimozdul a házból. Az nem egy jó szeretet apa és gyerek között, hogy majd elköltözik egy pár év múlva...”

Az apa, neveléssel kapcsolatos elképzeléseit tükrözik vissza Charles történetei, különösen, amikor a saját lázadásáról beszélt.

„Az első év egyetemen nagyrészt ez a marihuána. A kollégiumban nem kellett keresni, hogy kinek van. A szomszédok szívták. A következő ősszel majdnem ki is buktam. Nagyon rosszul ment a tanulás. Ezt arra fogtam, hogy túl könnyen lehetett a marihuánát kapni. Lehetett sokat mozizni. Szerencsére volt egy rossz tapasztalatom az anyagokkal. Azután nem használtam többet... Valaki kicsit becsapott. Azt mondta, hogy a hasist tett a pipába. Azt hittem, hogy elvesztettem az agyamat, az eszemet. Úgy vándoroltam az egyik este az utcákon. Az egyetem egy kisvárosban volt. A kis mellékutcákon jártam, de nem tudtam, hogy hol vagyok. Nagyon rossz tapasztalat volt. Édesapám próbált jó modorban ez ellen megvédeni. Úgy mondta, hogy a háború alatt egy ismerőse a morfiumot megpróbálta, aztán rászokott. Próbált erre előre figyelmeztetni”.

Charles ezt a történetet is apja nézőpontjából mesélte el. Kérdés, vajon így látta-e mindezt az apa betegsége előtt is. Aligha. Vajon az apa nézőpontjának átvétele a saját magatartása miatti lelkiismeretfurdalás, vagy a vallásos megtérése miatt alakult ki?

A történetek szerint Charles önmagát és testvéreit okolta az apával/szülőkkel való kapcsolatuk megromlásáért. Az apát előrelátónak, bölcsnek mutatta be utólag, lázadó korszakát inkább saját eltévelyedéseként értelmezte. Kérdés, hogy miért? Miért esett Charles, Steve-hez képest a másik végletbe? Miért nem volt megbocsájtóbb önmaga számára, és kritikusabb az apa felé? A büntudat, ami Charles történeteiben fontos szerepet kapott, vajon az apa lebetegedése vagy a vallásos meggyőződése miatt alakult ki benne? A kérdés nem dönthető el. Annyi azonban bizonyos, hogy Charles-nak azzal a teherrel kell élnie, hogy önmagát ítélte el lázadó korszaka miatt, s hordozza annak felelősségét, hogy ezzel, főleg az apját, megbántotta.

Kate biográfiája

Kate szülei 1948-ban, a Jubileumi cserkész-táborban ismerték meg egymást, s az egyetem elvégzése után házasodtak össze.¹¹⁴ Édesanyja orvos, édesapja pedig magyar-történelem szakos tanár lett. Első gyermekük Magyarországon született, Kate pedig 1958-ban, Amerikában.

Édesapja jelen volt október 23-án a Rádiónál, majd részt vett a szabadságharcban is. Nagy Imrét személyesen ismerte, mert a forradalmi kormány és a szabadságharcosok közötti tárgyaláson is ott volt. Édesanyja orvosként segített a sebesültek mentésében a harcok alatt. A szabadságharc bukása után nem tudták eldönteni, elmenjenek-e vagy sem az országból, de egyik éjjel a barátaik kész tények elé állították őket. Mennek vagy maradnak? S az előbbi mellett döntöttek a szülők. Ausztriából Amerikába mentek, Floridában kezdtek új életet. Ott lakást kaptak teljes ellátással, a város támogatta őket. Édesapja egy kicsit beszélt angolul, s első munkahelyén lábasokkal kellett házálnia. Floridából átköltöztek New Orleansba, mert édesanyja új munkát talált, műtőben segédorvos lett. Önálló orvosként attól kezdve dolgozhatott, amikor megszerezte az amerikai orvosi diplomáját. Négyyszer próbálta ezt a vizsgát, mire sikerült neki. Közben dolgozott, nevelte a gyerekeit, tanulta a nyelvet, s próbált vizsgázni.

Amikor Kate megszületett, édesanyjának vissza kellett menni dolgozni, így ő „egyhetes” bölcsőde lakója lett. New Orleansban az édesapa életbiztosításokat árult a néger negyedben. Hetente szedte be tőlük a pénzt, mert egyszerre nem tudták volna kifizetni az összegeket. Jól ment neki az üzlet, szertették az emberek.

New Orleansból is mentek tovább, az édesanya nem bírta fizikailag a műtős munkát, s Baltimoreban keresett és kapott rezidensi állást egy magánklinikán. Ott már pszichiáterként helyezkedett el. A képzése befejezése után újabb költözés várt a családra, mert olyan helyet kerestek maguknak, ahol sok magyar élt. Így jutottak el Buffalóba, ahol az édesanya állami kórházban helyezkedett el, s a kórház területén laktak. Kate ott nagyon szeretett élni. Emlékei szerint nagy kulturális élet vette őket körül, sokféle nemzetiség élt akkor a városban. A családfő belevetette magát a magyar kolónia kulturális és politikai életének szervezésébe. Élte a politikai emigránsok életét, mindig el volt foglalva

114 Még ebben az évben betiltották a cserkészteret Magyarországon, feltehetően az utolsó táborok egyikéről van szó.

a magyar dolgokkal, a magyar kultúra ápolásával (Borbándi 1999).

Ennek ellenére a szülők nem jöttek ki a buffalói magyarokkal, vagy az orvosi fizetés miatti irigység, vagy valami más miatt, de az édesapát lekommunizálta valaki. Kate szerint emiatt az apja nagyon stresszes lett, diabéteszes és szívbeteget lett. Ezek után olyan helyre akartak költözni a szülők, ahol nem laktak magyarok. Ilyen előzmények mellett kerültek Georgiába, ahol az édesanya pszichiáterként el tudott helyezkedni, majd onnan a szülei együtt, önálló praxist építettek ki. Az történt ugyanis, hogy az édesapa felismerte a hipnózisra való képességét, s hipnoterápiával kezdett el foglalkozni a pszichiáter anyja mellett. Georgiában is folytatták a magyarkodást.¹¹⁵

1968-ban, még Georgiába költözésük előtt, Kate-et két évre Burg Kastle-ba küldték „magyarságot” tanulni. Előtte járt oda bátyja két évig, s most a 10 éves kislányra került a sor. Nehezen, de útnak indult, ám jó élményekkel tért haza. 13 éves korában elment édesanyjával Magyarországra, amikor egy börtönből éppen akkor kiszabadult férfi vidéken megtámadta, s meg akarta erőszakolni. Az utolsó pillanatban visítozására valaki segítségére sietett. Édesanyja szerencséjére Magyarországon volt, s így ő járt el a lánya nevében a rendőrségen, a bíróságon. Hosszú évekbe telt Kate számára ennek az eseménynek a feldolgozása. Közvetlenül ezek után történt, hogy családja Északról Délre költözött, Georgiába. Kislányként ezt nem értette meg, hiányolta buffalói barátait, az újakkal pedig úgy viselkedett, amit az apa nem tudott tolerálni. Visszaküldte Magyarországra egy évre, gimnáziumba. A magyar gimnáziumban nagyon népszerű volt, nagyon sokat tanult, s amikor 15 évesen visszatért Amerikába, akkor már a 11. osztály után mehetett egyetemre. 16 éves volt, amikor elkezdett egy „colledge”-t. Ennek befejezése után, két év múlva már nem ment vissza a szüleihez, úgy érezte, ő már nagylány, önálló, maga dönti el, merre és hogyan élje az életét.

Volt egy barátja, akivel elment Oregonba. Ott beiratkozott magyar nyelvet tanulni, dolgozott és tanult egyszerre. A barátja rábeszélte, hogy jelentkezzen a hadseregbe, mert, ha három évet tanul a hadsereg kötelékében, akkor a hadsereg a végzés után még három évig támogatja. A legrövidebb szakra iratkozott be, a szakácsképzőbe. Végzése után a hadsereg kihelyezte Kansasba, s ott nem a konyhán, hanem irodai munkában alkalmazták.

115 Ezt a kifejezést Papp Z. Attila után használom, amit nagyon találnak tartok (Papp 2008).

Ehhez el kellett végezni egy jogi kurzust az egyetemen. Majd ezek után ment vissza a szüleihez, 23 évesen. Akkor még elkezdett egy újabb egyetemre járni, s a szülei vállalkozásában dolgozni egyszerre. A pályáját még mindig csak kereste, mert először fiziko-terápiát, majd táplálkozástudományt tanult. Amikor egy párkapcsolati szakítás miatt elment pszichológushoz, akkor jött rá, hogy ugyanazt akarja csinálni, mint a szülei.

Kate az interjúkészítéskor édesanyjával, második férjével és két gyermekével élt együtt, szemmel láthatóan kiegyensúlyozottan. Édesapja korábban meghalt, édesanyja pedig demens állapota miatt nem adhatott interjút.

„A nagy visszatérés” Kate narratívájában

Kate elbeszéléseiben kiegyensúlyozottabban szerepelt minkét szülő, mint a fenti esetekben. Neki édesanyjáról is és édesapjáról is volt sok mondanivalója „vándorlástörténete” (identitáskeresése) kapcsán. Három történet elemzésével mutatom be a szülő-gyerek kapcsolatuk alakulását.

Kate úgy látta, fiatal korának lázadó időszaka nem szüleinek, hanem egy vele történt szerencsétlen, ám tragikus eseménynek volt köszönhető:

„A lázadás, amin én átmentem, az nem ő miattuk (szülők) volt, hanem ami előfordult velem mással kapcsolatban. Egyszer, mikor Magyarországon voltam, mikor 13 éves voltam, azt hittem..., hogy egy idősebb fiú, lovas székérral volt, én simogattam a lovat. Akarsz több lovat látni? – Elviszlek oda, ahol vannak. – El tudod képzelni, hogy mi történt! Szerencsére az utolsó pillanatban sikítottam és jött valaki. A búzába húzott. Tényleg nagyon közel jött a dolog. Kiderült, hogy akkor jött ki a börtönből erőszak miatt. Persze ez Magyarországon volt a 70-es években egy amerikai lánnyal. Hála Istennek édesanyám ott volt velem! Nagyon próbált megnyugtatni. De akkor is át kellett mennem mindenfélén. Az orvos is kivizsgált. Nagyon rossz volt. Az attitűd, amit a rendőröktől kaptam. Egy amerikai lány már egyik sem szűz 13 éves korában...”

Kate egyértelműen erre az esetre vezette vissza identitáskeresésének bonyolultságát, s ezzel elfedte a szülők útkereséséből fakadó mindenféle nehézségeit. Ha azonban elhelyezzük Kate biográfiájában a fenti történetet, akkor világossá válik mennyire bonyolult helyzettel kellett a kislánynak szembenéznie. Egész gyermekkorát a szüleivel történő „vándorlás” határozta meg, s ez a helyváltoztatás kamasz korában, ha lehet, még intenzívebb lett: 10-12 éves

kora között elküldték Burg Kastle-be, majd amikor onnan visszatért, még azon a nyáron, Magyarországon történt vele a fenti megerőszkolási kísérlet. Alighogy lezajlott a magyarországi rendőrségi vizsgálat, visszamentek Buffalóba, s oda hazaérkezés helyett azonnal költöznie kellett. El kellett hagynia városát, barátait, azt a légkört, amire szívesen emlékezett vissza, mert az apja nem tudott kijönni a magyar közösséggel. Az új helyén, Georgiában, nehezen ment neki a beilleszkedés:

„Hát, kinevettek vagy nem tudtak mit csinálni velem az iskolában. Először életemben volt nehéz beilleszkedni. Akadt egy-két barátnőm, aki nem lakott túl messze. Biciklivel talán el tudtam érni őket. Elkezdtem barátkozni a rosszabb gyerekekkel. Egyik este barátnőmmel megkértük a szüleimet, hogy hátul sátorozhatunk-e? Pár fiú találkozott velünk, hoztak sört. Másnap reggel édesapám a sörösüvegeket megtalálta kint. Mondta: OK, ebből elég volt, ez nem fordulhat még egyszer elő. Elmész Magyarországra. (– Azonnal eldöntötte?) – Nem azonnal. Hogy ez így nem megy. Valamit csinálni kell. Kitalálta, hogy ezt fogjuk csinálni. Nem szívesen mentem”.

Kate apja nem gondolhatott arra, hogy leánya még nem dolgozta fel a Magyarországon vele történeteket. Az apa annak a kornak az embere volt, amikor jobbnak vélték az emberek nem beszélni ilyen kérdésekről, mert „amiről nem beszélünk, az nincs is” elv alapján voltak. Kate viszont már egy másik kor és egy másik ország gyermeke lett. Nyilván ennek a problémának a megoldatlansága is vezetett Kate lázadásához. Magyarországon minden jól alakult számára, ő volt az „amerikai lány”, népszerű lett a gyerekek között.

„De amikor visszajöttem, én már világot jártam, már világvárosban éltem, egyedül, magam, ne mond nekem, hogy mit csináljak. Egyetemre mentem egyenesen a 11. osztályból. 16 éves voltam. Elkezdtem a College-t, az ittenit. Amikor azt befejeztem, mondtam: bye. Elmentem Oregonba. Az Washington alatt van...”

Kate a következő hét évét szüleitől távol töltötte, egyedül kereste saját útját. Nem kért tanácsot, sem támogatást tőlük. 23 évesen azonban visszatért hozzájuk, s attól kezdve mindig közel éltek egymáshoz. Sőt! A szülőkhöz hasonló munkakörben helyezkedett el, a pszichológiát választva. Vajon mit érthetett meg Kate e hét év alatt, amíg távol volt? Hány évesen jöhetett rá arra, hogy szülei legjobb akaratuk ellenére sem tudtak volna megértőbbek lenni vele, mert ők egy másik világban nőttek fel? Az interjú végén igen világosan szülei mellé állt,

annak ellenére, hogy elmesélte hét évig tartó „bolyongását. Mikor válhatott számára világossá, hogy csak annak a kultúrának a mintáit tudták átadni és megkövetelni a szülei, amiben ők maguk is nevelkedtek? „Bennünket jól neveltek fel” – summázta a szüivel való kapcsolatát.

A három biográfia és a narratívák „framework storyja”

Az 56-sok elemzéséből láthatóvá vált az első és a második generáció küzdelme, amelyet az új társadalomba való beilleszkedés érdekében vállaltak. A helykeresést, egyik helyről a másikra történő mozgást vándorlásnak nevezhetjük. A vándorlás, mint keretelbeszélés, „framework story” nem tekinthető újdonságnak, ez ismert a korábbi ’56-os élettörténeti kutatások alapján (Ehmann 2002; Melegh 2007). Úgy látom azonban, hogy míg az első generáció ezt az utat sikertörténetként adta elő,¹¹⁶ addig a második generáció, jelen példák szerint, inkább szenvedéstörténetként és a szülőkről való leválás fájdalmas folyamataként szólaltatta meg. Ezzel részben kiegészült, részben pedig megkérdőjeleződött az a korábbi elképzelés, miszerint a második generációnak már könnyebb volt stabilizálódni az új világban, mivel szüleik előkészítették ehhez a terepet.

Láthattuk, mindkét generációnak bele kellett nőni az amerikai kultúrába. Ez a folyamat azonban különbözőképpen zajlott a két generáció esetében, mert a szülőknél volt magyar kultúrája. Az amerikai kultúrához való alkalmazkodás együtt járt a szülők helykeresésével, s ez a folyamat hatással volt a gyerekekre, hiszen együtt mozgott a két generáció. Történt egészen addig, amíg a gyerekek tinédzserek nem lettek. Ekkor a második generáció elkezdte a saját identitáskeresését, s közben eltávolodott a szüleitől.

Hogy kinél mennyi ideig tartott a szülőktől való elfordulás, illetve visszafordítható volt-e ez a folyamat vagy sem, az az egyéni életutaktól függött. A biográfiák bemutatják – a három családban három különböző módon – a gyerekek lázadásait is. Az első generációval történő szakítást a bemutatott esetekben megelőzött valami trauma, vagy egy nagyobb krízis. Steve esetében ez a bátyja, Sanyika halála, ami mintegy betetőzte a közös üzlet miatti konfliktusokat. Kate életében a magyarországi meg-

erőszakolási kísérlet volt az az esemény, ami elindította a lány lázadását, Charles esetében pedig az egyetemi évek mutatták meg, hogy nem csak úgy lehet élni, ahogyan azt az apa elvárta otthon.

A modern korban mindenki számára bonyolultabb folyamat a felnőtté válás, a társadalomba való beilleszkedés, mint az korábban volt. Egy fiatalnak meg kell ismernie saját határait, s ez együtt jár a szülőkről való leválással. Ha ez ennyire általános jelenség, akkor mennyiben hordoznak újdonságot a fenti történetek?

A szülők az új hazában elképesztő teljesítményt nyújtottak a sikeres letelepedés érdekében, maximálisan próbáltak alkalmazkodni környezetük elvárásaihoz. A gyermeknevelésben azonban nem tudtak alkalmazkodni, mert azt akarták, hogy gyermekeik úgy éljenek, ahogyan azt ők otthon tanulták. Az ivás, az esti kimaradás, a kábítószer megjelenése, a házasság előtti párkapcsolat, mint jelenségek félelemmel tölthették el ezeket az apákat, anyákat. Ezért a gyerekek erkölcsi életét kontrolálni akarták, amivel a környezettől való elszigetelés is együtt járt volna. Nem maradt más a gyerekek számára, mint a szülőktől való drasztikus leválás, legalábbis egy időre. Steve soha „nem tért vissza”, Charles kapcsolata büntéssel terhelt lett, egyedül Kate talált vissza „büntetlenül”.

Felhasznált szakirodalom

- Bertaux, D. 2005 A Response to Thierry Kochuyt’s ‘Biographical and Empiricist Illusions: A Reply to Recent Criticism’. In Miller R. ed. *Biographical Research Methods*. (Volume IV) SAGE, London, Thousand Oaks, New Delhi, 129-140.
- Borbándi Gy. 1999 *Alkony és derengés. Írások a posztemigrációról*. Antológia, Lakitelek.
- Bögre Zs. – Tulipán S. szerk. 2014 *Haza vagy otthon? Georgiai magyarok emlékezete 1956-ról*. Hungarian Community Church of Georgia, Gainesville.
- Bögre, Zs. – Tulipán S. eds. 2014 *Homeland or Home? Memories of the Georgia Hungarians Regarding 1956*. Hungarian Community Church of Georgia, Gainesville.
- Bögre Zs. 2017 *56-os menekültek emlékezete: az óhazától való elszakadás és a szituatív identitás*. Kézirat.

116 Ezt a megállapítást tette az 56-os emigráció kutatása során a legtöbb szerző: Lásd: Kanyó 2002; Gyáni 2002; Kónya 2002; Fejős 2002; Bögre 2017.

- Fejős Z. 2002 Az etnicitás változatai. Identitások az amerikai magyar diaszpórában. In A. Gergely A. szerk. *A nemzet antropológiája. (Hofer Tamás köszöntése)*. Új Mandátum Könyvkiadó, Budapest, 145-149.
- Gyáni G. 2002 56-os menekültek emlékező stratégiái. In Kanyó T. szerk. *Emigráció és identitás. 56-os menekültek Svájcban*. L'Harmattan, MTA Kisebbségkutató Intézet, Budapest, 135-148.
- Kanyó T. szerk. 2002 *Emigráció és identitás. 56-os menekültek Svájcban*. L'Harmattan, MTA Kisebbségkutató Intézet, Budapest.
- Kónya A. 2002 Szubjektív történelem. In Kanyó T. szerk. *Emigráció és identitás. 56-os menekültek Svájcban*. L'Harmattan, MTA Kisebbségkutató Intézet, Budapest, 149-162.
- Kovács É. – Vajda J. 2007 Elbeszélés, identitás, és értelmezés. In Bögre Zs. szerk. *Élettörténet a társadalomtudományokban*. LOISIR, Budapest – Piliscsaba, 217-244.
- Körösi Zs. – Molnár A. 2000 *Titokkal a lelkemben élttem. Az 1956-os elítéltek gyermekeinek sorsa*. 1956-os Intézet, Budapest.
- Kövér Gy. 2014 *Biográfia és társadalomtörténet*. Osiris, Budapest.
- László J. 2002 Mit lehet kezdeni a narratív konstrukciókkal a szociálpszichológia szempontjából? In Kanyó T. szerk. *Emigráció és identitás. 56-os menekültek Svájcban*. L'Harmattan, MTA Kisebbségkutató Intézet, Budapest, 163-172.
- Melegh A. 2007 Migráció és életút. In Bögre Zs. szerk. *Élettörténet a társadalomtudományokban*. LOISIR, Budapest – Piliscsaba, 245-260.
- Papp Z. A. 2008 *Beszédből világ: elemzések, adatok amerikai magyarokról*. Budapest, Magyar Külügyi Intézet – MTA Kisebbségkutató Intézet. [Elektronikus dokumentum] http://www.kisebbssegkutato.tk.mta.hu/uploads/files/olvasoszoba/.../beszedbol_vilag.pdf
- Pataki F. 2001 *Élettörténet és identitás*. Osiris, Budapest.
- Puskás J. 1996 Magyar menekülők, emigránsok – „DP-k” és „56-osok”: 1944–1957. *Aetas*, 1. évf. 2–3:67-102.
- Rosenthal, W. F. – Rosenthal, G. 2005 Daniel Bertaux's Complaints or Againsts False Dichotomies in Biographical Research. In Miller R. ed. *Biographical Research Methods*. (Volume IV) SAGE, London, Thousand Oaks, New Delhi, 141-154.
- Rosenthal, G. 2013 A történetmesélés gyógyító hatása. In Bodor P. szerk. *Szavak, képek, jelentés. Kvalitatív kutatási olvasókönyv*. L'Harmattan, Budapest, 228-248.
- Rosenthal, G. 1989 Élettörténet-rekonstrukció. A történetalkotás szelekciós alapelvei narratív életrajzi interjúk során. Nyersfordítás. /Rosenthal, G. The Biographical Meaning of a Historical Event. *International Journal of Oral History*, 10, no. 3:183-193/.